

Forfatter: Grundtvig, N. F. S.

Titel: Udrag fra HAANDBOG I VERDENSHISTORIEN. Nyaarstiden

Citation: Grundtvig, N. F. S.: "N. F. S. Grundtvigs udvalgte Skrifter", i Grundtvig, N. F. S.: *N. F. S. Grundtvigs udvalgte Skrifter*, Gyldendalske Boghandel, 1904-1909, s. 605.
Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-grundtvig07val-shoot-idm140245216148704/facsimile.pdf> (tilgået 20. april 2024)

Anvendt udgave: N. F. S. Grundtvigs udvalgte Skrifter

Det Sættende Aarhundrede

»Nautiske Edict« gjør sig en ganske anden Forestilling derom*). Ikke blot undtog nemlig Henrik udtrykkelig Paris og de fleste Storstæder fra det Frankerig, hvori Calvinismen skulde have Borger-Ret, men allagde høitidelig Eed paa at a-rydde Kætteri; kun seent (1598) bekvemmede han sig til at give et ordenligt Fribrev, og selv det var indskrænket til otte Aar, saa Hugonotterne skulde ikke rose sig af, at deres Hævding var kommen paa Frankrigs Throne, med mindre de havde Sind til at betragte Troes-Sagen med samme Lige-gyldighed, som han. Dette var imidlertid ogsaa Tilfældet med hans forreste Rentemester Sully (Maximilian Bethune af Rosni), og med de fleste Hugonottiske Adelsmænd, saa Philip Mornai (du Plessis), der var sin Overbeviisning ligesaa tro, som sin Konge, og stiftede den Calviniske Høiskole i Saumur, staaer som en Vildfremmed midt iblandt dem, og kun det var da Vindingen ved Thronskiftet, at Levningen af den Calvinistiske Alvor og Ærbarhed og hele Uddannelsen paa Modersmaalet var Fransk Fællesgods til Hverdagsbrug.

I tolv Aar (1598—1610) sad Henrik den Fjerde uanfægtet paa Thronen, uden at man ser mindste Tegn til, at han havde et høiere Maal end at more sig med Kys og Klap, med Jagt og Vovespil, at befæste den selviagne Enevoldsmagt og paa alle muelige Maader fylde Skatkammeret; men da han omkom ved et Snigmord, lader det sig immer tænke, at han just da var ifærd med at begynde paa noget Stort, og det antog man længe, blot paa Sullys Ord, for en afgjort Sag. Det Visse er imidlertid, at Henrik var ifærd med at yppe en blodig Krig, hvortil det faldt vanskeligt at finde Paaskud, og skulde Paaskuddet virkelig været, som Sully melder, at udskifte hele Christenheden, saa Magterne fik hvad han kaldte den rette Ligevægt, og Rigerne en varig Fred, da maatte han været en Napoleon, for deraf at giøre noget Stort, som saa endda kun vilde været en stor Ulykke: almindelig Trældom og Dødsstille**). Medens Verdens-Historie derfor ikke vil aftrætte Nogen, at Henrik den Fjerde var Perlen mellem Frankrigs Konger siden Ludvig den Hellige, altsaa snart i sex Aarhundreder; kan den dog ligesaalidt holde nogen Lovtale over ham, som over Franskheden i det Hele, hvis uudslette-

*) Sismondi XXI. 108. 117. 200—2. 211—16. 324—30. 452—554. 480—87.

***) Sammes Frankrigs-Historie XXII. 1—9. 17—28. 77—79. 112—16. 128—30. 147—51. 158. 168—80.

Det Sættende Aarhundrede

lige Grundtræk det var at protestere mod al Aand, som er høiere end Vittighed og mod al Følelse dybere end Egenkiærlighed, og gjør begge Dele saa glimrende, at al Verden fristes til Efterligning. Calvinismen var det Gothiske, Normanniske og Britiske Element, der gjorde Opstand mod den grændseløse Galliske, Burgundiske og Frankiske Dyriskhed [Letsindighed], satte den Grændser til en Tid og endte med at sætte Farve paa den, det er den nøgne Sandhed, og kun fordi den Protestantiske Christenhed aabenbar i det Syttende Aarhundrede trængde til en saadan Frist og Bistand, som Frankerigs Kamp med det Østerrigske Huus skaffede den, kun derfor er den Franske Borger-Krig og den kronede Freds-Mægler, Henrik den Fjerde, verdenshistorisk mærkværdige!

I Tydsklands Lutherdom og Frankrigs Calvinisme har vi nu betragtet de aandelige Kræfter, der bevægede det Sættende Aarhundrede, og, med al deres baade videnskabelige og kirkelige Forskielighed, sammenvirkede de dog i deres Hjemstavne ikke blot til at afkaste Pave- og Præste-Aaget, men ogsaa til at forhindre eller dog forsinke det Tyrkedom, der i Nyaarstiden truede hele Christenheden, ligesom de, ved iyrig Udbredelse af Prædiken, Sang og Boglæsning paa Folkenes Modersmaal, banede Veien til den Folkelige Oplysning og Bevidsthed, der vel endnu kun i Frankerig paa en Maade er opnaaet, men ligger os dog nær allevegne. Dette er, baade fra den menneskelige, folkelige og borgerlige Side, Reformationens og Protestantismens unægtelige Fortjeneste, der ikke paa mindste Maade forringes af alle de Indvendinger, man enten har gjort eller kan gjøre mod deres Stilling til Kirke og Christendom; thi naar disse Indvendinger var allermost ugiendrivelige, blev det dog lige vist, at Kirken og Christendommen, saavel som »Sabbaten,« er til for Menneskets Skyld, og ei Mennesket for deres, og hverken har man opviist ikke heller kan man opvise nogen modsat Retning i det Sættende Aarhundrede, hvormed Menneskeheden vilde været bedre tjent, og kommet enten snarere, læmpeligere eller sikkrere til den Oplysning og Bevidsthed, som unægtelig er dens jordiske Maal. Hertil kommer endnu, at ligesom Gud »ei er de Dødes Gud, men de Levendes,« saa kan Kirken og Christendommen ei være guddommelige, med mindre de staae i Forbund med Menneske-Livet og med Modersmaalene, som er dets naturlige Udtryk, og dette For-